heid erkennen, en Gods heilsbelofte in Christus aangrijpen, om alleen daarop onze hoop van behoudenis voor tijd en eeuwigheid te gronden.

Want niet al wat men geloof noemt, is het geloof, dat de Heilige Schrift als het geloof in Christus teekent. Waarom we in dezen alleen met het woord of den naam geloof nog niet gereed zijn. Ons geloof moet zoodanig zijn, als Gods openbaring in de Heilige Schrift het doet kennen als om en door Christus behoudend, rechtvaardigend, heiligend, Luc. 7 : 50; Rom. 5 : 1; I Cor. 6 : 11.

Dat geloof openbaart zich en zijnen aard in zijne werkingen, en is dus kenbaar aan die werkingen als vruchten, gelijk een boom gekend kan worden uit zijne vrucht, Matth. 7 : 16—20. Die werkingen of vruchten zijn: een gebroken geest en verslagen hart vanwege eigene zonde, Ps. 51 : 19, verlangen naar, en komen tot, Christus, Luc. 7 : 37 vv.; 19 : 3 vv., beven voor Gods Woord, Jes. 66 : 1, hopen op den Heere, Ps. 130 : 7, lust in 's Heeren dienst, Rom. 7 : 22, liefde tot de broederen, I Joh. 4 : 7, en vele andere, Gal. 5 : 22; Col. 3 : 1—2; II Petr. 1 : 5—8.

Aan deze en dergelijke vruchten moet dan ook een ieder de geaardheid van zijn geloof beproeven en onderkennen.

Evenwel niet om aan de kennis van den rechten aard van zijn geloof de zekerheid van zijne heilsverkrijging te willen ontleenen. Noch om in die kennis de vastheid van zijn vertrouwen ten aanzien van deel aan Christus en eeuwige behoudenis te stellen. Want dan zou hij zijn rustpunt zoeken in zichzelven, in den mensch, die ook als geloovige veranderlijk is, en onderhevig aan wisseling van stemming en geloofshelderheid.

Maar hij moet den aard van zijn geloof onderzoeken om te weten, dat hij zich niet bedriegt met betrekking tot hetgeen hij voor geloof aanziet en zou uitgeven, en dat soms niet in waarheid het in de Heilige Schrift geteekende geloof in Christus kon zijn.

Alleen het geloof in Christus behoudt, het ware geloof.

De geloovige moet echter zijn rustpunt niet hebben in zijn geloof, noch dat zoeken in zijne innerlijke gesteldheid, of in de hoedanigheid van zijn geloof, hoewel hij niet rusten mag, voordat hij weet, dat zijn geloof waarlijk is het geloof in Christus, dat de Heilige Schrift als zoodanig voorstelt.

Doch hij moet d o o r zijn geloof rusten op Gods Woord of heilsbelofte, en in Christus als den door God geschonken Middelaar Gods en der menschen, Die Zichzelven gegeven heeft tot een rantsoen voor onze zonden, I Tim. 2 : 6; Marc. 10 : 45; I Joh. 2 : 2.

Die heilsbelofte kwam door Gods genadebestel tot den in het genadeverbond geborene reeds in zijne prilste jeugd, en werd hem beteekend en bezegeld met zijnen doop (vgl. Doopsformulier).

Nu moet hij zich onderzoeken, of hij wel met waarachtig geloof die heilsbelofte, en den Christus Gods, hem in het Evangelie voorgesteld, aanneemt of aanvaardt, om uit Hem te leven, te denken, te handelen, op Hem te hopen en te rusten, Hem als zijnen Herder te volgen, Joh. 10 : 4.

Want het ware geloof in Christus is gehoorzaamheid aan Hem en Zijn Evangelie, Hand. 6 : 7; Rom. 6 : 17; 10 : 16, en ongeloof is ongehoorzaamheid, Hand. 14 : 2; 19 : 9; Rom. 10 : 30—31; Hebr. 3 : 18; 11 : 31; I Petr. 2 : 7—8.

En die den Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem, Joh. 3 : 36.

S. GREIJDANUS.

LITERATUUR EN KUNST

Een vreemd dagboek.

R. M. Rilke: Het dagboek van Malte Laurids Brigge. — N. V. Querido's U.M., Amsterdam, 1936.

De Oostenrijker Rainer Maria Rilke, is ongetwijfeld, althans bij name, velen bekend, als een der voornaamste buitenlandsche dichters. Zijn zwaarmoedige, maar zeer plastische lyriek heeft op velen grooten invloed gehad, ook in ons land. Minder is hij hier bekend als prozaïst, zoodat de eerste Nederlandsche vertaling van zijn „Aus den Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge", die in „de Salamander" reeks is verschenen, den bewonderaars van den dichter ongetwijfeld welkom zal zijn. Temeer daar het werk voor weinig geld en in een zeer smaakvolle uitgave te verkrijgen is.

De dagboekvorm schrikt in een boek veel menschen af. Ze vreezen een verslag te zullen krijgen van meer of min belangrijke, op zich zelf staande feiten, die juist door hun onsamenhangendheid geen spanning te weeg kunnen brengen. Voor een reisverslag acht men deze methode geschikt, voor een boek dat literaire pretenties wil hebben, niet.

Zulk een boek is echter het dagboek van Malte Brigge niet. De jonge man van acht en twintig jaar, komt naar Parijs en gaat daar langzaam onder, aan eenzaamheid en armoede. Zijn uiterst fijn zenuwgestel, dikwijls zelfs neuro-pathisch, is niet bestand tegen de ellende die hij om zich ziet. Zijn angst voor het leven tracht hij tevergeefs te verbergen achter een cynische beschouwingswijze, zijn angst voor den dood wil hij ontvluchten door herinneringen op te roepen uit het verleden. Eens was zijn geslacht aanzienlijk in Zweden. Het had groote mannen opgeleverd, wier beeltenissen nog prijken aan den wand van het oude familieslot. Maar in Malte's herinnering leven nog slechts een afgeleefde grootvader, een vader van wien hij niet veel weet, en enkele vrouwen. Een daarvan is zijn moeder, een hem verwante ziel. Met haar kon hij zich de vreemdste toestanden indenken. Spookgeschiedenissen en sprookjes hadden zij beiden niet noodig. Met de meest gewone dingen konden ze zich vermaken, daar hun verbeelding daarvan de meest fantastische voorstellingen kon maken. Het leven maakten ze zich tot een sprookje en daarom was de ontmoeting met de werkelijkheid voor hen zoo vreemd. Het oude slot met zijn spookgestalten, onwezenlijke menschen en plechtige levenswijze doemt telkens voor hem op, als hij het glanslooze leven der Parijsche ongelukkigen ziet. Tegenover hun onmerkbaar wegsterven ziet hij het groteske sterven van den kamerheer Brigge, die zich door zijn dood nog onderscheidde van gewone menschen. Dagelijks schrijft hij zoo'n brok herinnering.

De benauwenis van Parijs, de ellende en het leed voelt hij telkens aan zijn eigen lichaam. Vooral dat van zwakken, ongelukkigen en uitgeworpenen. Nooit heeft hij zich thuis gevoeld in de massa, hij kon niet hunner één worden. Maar de ellendigen, de door de menigte bespotten, tot hen voelt hij zich aangetrokken. Hij erkent zich zelf in hen. Met zijn buitengewoon ontwikkeld indringingsvermogen, doorziet hij hen, en in hun eenzaamheid, hun eigenaardigheden merkt hij op de typische verschijnselen van het leven. Zoozeer leert hij hen kennen, dat hij zelfs vreest dat ze hem in hun kring opnemen, dat ze hem ook zien als een der hunnen. En dat schrikt hem zoo af, dat hij zich weer gaat verdiepen in herinneringen. Uit oude verhalen en historische gebeurtenissen tracht hij den zin van het leven te zoeken. Hij ziet eenvoudigen, wier leven van liefde nog na eeuwen kan nagevoeld worden, naast grooten, wier leven van glorie eindigde in een smadelijken dood, onherkenbaar zelfs voor hun vrienden.

Het zijn vooral de lieve kleinigheden van zijn ouderlijk huis, die hij met groote innigheid zich voor den geest haalt. Ook later kan hij het leelijke niet zien zonder angst. Met prachtige beeldende taal teekent hij het. Als hij een arme vrouw peinzend ziet loopen, schrijft hij: „Ik begon zachtjes te loopen, zoodra ik haar zag. Wanneer arme menschen nadenken, moet men hen niet hinderen. Men weet nooit, of het hun nog niet invalt. De straat was te leeg, haar leegte verveelde zich en trok mij den stap onder den voet weg en klapperde met hem rond, hier en ginds, als met een klomp. De vrouw schrok, en hief zich uit zich zelf op, te snel, te heftig, zoodat het gezicht in haar twee handen achterbleef. Ik kon het er in zien liggen. Zijn hollen vorm. Het kostte mij onbeschrijfelijke inspanning, mijn aandacht bij deze handen te houden en niet te kijken naar wat zich uit hen had losgerukt. Ik gruwde ervan, den binnenkant van een gezicht te zien, maar ik was nog veel angstiger voor het bloote, ronde hoofd zonder gezicht".

Zóó ziet hij het, als deze vrouw door het plotselinge opkijken, haar gewone gezicht weer krijgt, dat niet veel meer verschilt van andere gezichten. Reeds als kind wist hij meer en zag hij meer dan een normaal, gezond kind. Een lezende kinderjuffrouw herinnerde hij zich: „Zij was ver weg wanneer zij las; ik weet niet, of zij bij het boek was; zij kon urenlang lezen, zij sloeg zelden een blad om, en ik kreeg den indruk, alsof de pagina's steeds voller werden onder haar blik, als keek zij woorden erbij, bepaalde woorden, die zij noodig had en die er niet waren".

Zoo spint hij telkens om herinneringen een zacht net van woorden. Prachtige gedachten bevatten de bladen van zijn dagboek, soms is de toon humoristisch, omdat hij elke tegenstelling zoo diep doorziet, maar doorgaans is de inhoud grenzenloos pessimistisch. Minutieus uitvoerig wordt de ondergang van velen beschreven, die als enkeling durfden te leven. Aan het slot van het boek geeft hij een lange exegese van het verhaal van den verloren zoon. Daarin wordt deze Malte Brigge zelf beschreven. De zoon ontvlucht het vaderlijk huis, omdat hij er de liefde die men hem bewijzen wil, niet kan verdragen. Hij vreest, zoo te worden, als zij hem wenschen. Vrij te zijn, zijn eigen persoonlijk leven te leiden, zelf alles met zijn liefde doordringen, zonder tegenliefde te verwachten, dat is zijn levensdoel. Doch dat gelukt hem niet. Als de zoon weer thuiskomt, wacht hem de liefde der anderen reeds op. En weer begint dan „zijn stille, doellooze arbeid van zijn lange liefde tot God. Hij wilde geen liefde van menschen — want niemand kon hem liefhebben dan God. „Maar die wilde nog niet".

De geest van den bijbel is hem geheel vreemd. Het is een somber boek van het troostelooze zoeken van den mensch, die het uit zich zelf wil vinden. Die niet weet dat wij God liefhebben, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad. Daardoor mist het boek alle levensblijheid en is het om zijn onchristelijkheid grondeloos pessimistisch.

De „Salamander" serie wil geven een „reeks van

Acta van de Classis Neder-Veluwe

1592—1620.

Transscriptie van G. van der Zee, Herv. Pred.

XVI.

Hulp aan een Schoolmeester. Voortgang der Reformatie. Legerpredikant. Huwelijkssluiting. Diversen. Deputaten.

Acta Classis des Nederveluschen quartiers gehouden in Barnevelt den 5 ende 6 Aprilis Ao 1603.

1. Na aenroepinghe des Naems Godes so syn met gemeener cuerstemmen vercoren in Presidem D. Winandus Johannis; in Assessorem D. Petrus Kintzius; in scribam Ellardus Maenius.

2. Sin op desen classe verschenen dese navolgende dienaren Godlickes Worts ende ouderlinghen der Gemeynte Christi van:

Harderwyck: Ellardus Maenius, predicant, ende Wolterus van Woltingen, ouderling.

Van der Elburch: D. Winandus Johannis, predicant, ende Lambert Feyt, senior.

Hattem: D. Johannes Sanderi, predicant, ende Pieter Gerritsz, ouderling.

Niukerck: D. Johannes Zwitterius, predicant, ende Elbert Beertsz. ouderling.

Eep: D. Johannes Vosskuyl, minister, ende also sijn ouderling hem absenteerden omreden die den classi niet suffisant en waren, is voor dese reyse sulckx voor geëxcuseert gehouden, doch dat sulckx niet weder en geschiede.

Voorthusen: D. Wolterus de Bruyn, minister, ende Elbert Ryckxz. ouderling, die welcke mit consent des classis (sonder sulckx in consequentie getrocken te worden) den eersten dach na huys gereyst.

Putten: D. Petrus Kintzius, predicant.
Oldebroeck: D. Johannes Heesius.
Elspeet: D. Johannes Hessels.
Heerde: D. Jacobus Schoonhovius.
Oosterwolde: D. Johannes Nuckius.
Gerderen: Timannus Alberti.
Nunspeet: Tilmannus Mylius.
Doorspyck: Wesselus Groningensis.
Oen: D. Thomas Dinslakius.
Armel: D. Wimarus Stypelius.
Barnevelt: D. Reinerus Wyncopius.

Is oock mit genoechsame credentie ut desen classe van Arnhem verschenen op desen classe D. Petrus Sonnius, minister in Eede.

3. Sin oock die credensbrieven voorgelesen ende altesamen in debita forma te wesen bevonden.

4. Also een supplicatie den classi ter handen gestelt worde van D. Everhardo Johannis, gewesen Schoolmeyster tot Barnevelt, waerin hy sijnen drovighen staedt vertoonde, versoeckende van den classe, dat haer E. wilde gelieven voor hem by den Junckeren ende Scholtesen te deser plaetse te intercederen, op dat hy in sijn vocatie, ende volgens dien in sijn stipendio mochte continueert worden. So ist dat den Classis resolveert heeft dat uit midden haer souden vervoeghen bij die Junckeren ende Scholtesen voorsz. om sulckx te attenteren: ende indien haer E. niet en souden effectueren, dat alsdan den classis soude eenigh voorschriven instellen aen den Eers. Magistraet van Harderw. ende Juncker Paul van Arnhem, dat haer E. gelieven wilde Everhardo voorsz. die goede handt te bieden op den aenstaenden Lantdach, dat hy mit een stipendiolo uit die Geestelicke goederen mochte versien worden, opdat hij door desperaetheijt ende gebreck van onderhoudt niet en verghae.

5. Sint volgens acta praecedentis classis herlesen ende dat daer in noch te verrichten was, is affgehandelt worden. Ende is nochmaels gerepiteert worden, ende D. Thomae Dinsxlagio opgeleyt hem mit den eersten van D. Vosskulio in ministerio te laten confirmeren [quod factum est Ao 1604 in Martio]. Oock dat die gene die in de vasten die Historie des Lidens Christi predicken, sulckx doen niet alleen op den goeden Vridach, maer alle Vridachs door de vasten. Oock dat die Dienaers in Voorthuysen, Heerde, Barnevelt, Garderen elc trachten, dat die Lyckpredicken affgeschaft worden een yegelick in syn plaetse. Als oock aen den Synodum te refereren die saeck van Barnevelt aengaende dat een bequaem Dienaer daer mochte coemen, also doch dat Wijncopius mochte eerlick onderholt behouden; ende wat volgens d' acte des Synodi gehouden toe Nimweghen van Deputatis Classis daer in gedaen, ende wat hen daer over van den Junckeren wedervaren is. Daerbenevens te resumeren in Synodo den 11 artikel Synodi Neomagensis van het restauriren der Pastooren behuysingen ende kercken, voornaemlick tot Armel, Heerde, Oosterwolde ende Oen. Ende dat D. Timanno Alberti als noch van Deputatis Classis worde mede gedeilt voorschrie-

de beste oorspronkelijke en vertaalde romans". Het is jammer, dat daar tot dusver geen boeken bij zijn, die om hun goeden, christelijken geest, voor ieder tot de beste hunner gerekend worden.

Gr. H. S.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Een nieuwe Moraal?

I.

Nadat de Webbs in hun boek „Soviet-Communism"[1]), de uiteindelijke verdrijving van de religie, door de macht van het steeds groeiend intellect, aangekondigd hebben, stellen zij zich de vraag of de verdwijning van de „godsdienstige leefregels", welke de onderlinge verhouding der menschen beheerschen, niet een toestand van ethische anarchie zal veroorzaken.

Het antwoord staat bij hen van te voren vast. Deze vereerders der Sovjet-Republiek verwerpen uit „wetenschappelijke overwegingen" een geloof in God. Zij vinden het overbodig, ja zelfs absurd, om rekening te houden met een Al-regeerder. Want de wetenschap leert ons, zeggen zij, daaromtrent niets: haar boodschap is het zuivere agnosticisme. „Geen enkel ontwikkeld mensch", zoo luidt het, „kan nog langer de idee eener inspiratie van een buiten het heelal of achter de waarneembare verschijnselen staand wezen handhaven. Godsdienstige voorschriften, die alle ontleend zijn aan de zoogenaamde bevelen van een almachtig heerscher, zullen de ontdekking, dat zij in werkelijkheid zulk een basis niet bezitten, nooit kunnen overleven". Niettemin wordt hun bestaan, aldus verder het betoog, door de beschaafde volken van heden kunstmatig gerekt. In werkelijkheid is dit deel der menschheid geheel ontgroeid aan het geloof in een Opperwezen, dat de gebeden hoort, maar toch worden religieuze gebruiken en inzettingen nog geëerd op een wijze, alsof allen echte geloovigen waren. Het zou, besluiten de Webbs, voor de menschheid oneindig veel beter zijn wanneer zij de halfslachtige, ongezonde positie van heden verliet, en volkomen brak met een ethiek, welke op de „vergane fundamenten van een Godsgeloof" rust. Zij moet het „net van conventioneele leugens", dat haar gevangen houdt, wegwerpen.

Niet de breuk met de Christelijke levensleer zal dus, naar het oordeel van het echtpaar Webb, schadelijke gevolgen hebben, maar integendeel de handhaving daarvan, wijl haar basis geheel ondermijnd zou zijn. Vol bewondering zien zij naar de Sovjet-Republiek, wier leidslieden de „dubbelzinnige, huichelachtige houding, welke de regeerders en kerken van andere landen innemen", krachtig en consequent afwijzen. De principieele atheïstische politiek der bolsjewisten, hun energieke weigering om iemand als partijgenoot te ontvangen, die niet van ganscher harte zijn godloosheid belijdt, verdient volgens hen eerder lof dan blaam.

Op een ruwe wijze is nu de band tusschen den Schepper en de wereld doorgesneden. God en mensch, gebed en arbeid, religie en wetenschap worden tegenover elkaar geplaatst, en de noodzakelijkheid eener keuze bepleit. Aanvaarding van het eene, zoo heet het, beteekent verwerping van het andere: de autonome mensch kent geen wet Gods.

Van het bewuste „anti-godisme" der Sovjet-unie verwachten de Webbs een zegenrijke werking op de „bevrijde menschheid", die voortaan haar zelfgekozen wegen mag bewandelen, niet langer gehinderd door „bovennatuurlijke waanvoorstellingen". De moderne geest wendt zich h.i. geheel van God af. Daarom ontmoet het bolsjewisme naar hun meening overal waardeering, vooral onder de wetenschappelijke menschen. „Het getal dergenen, die oordeelen dat het Sovjet-Communisme zoowel op ethisch, als op economisch en politiek gebied de richting aangeeft, waarin de wereld geleid moet worden, groeit aanzienlijk... door de uitdrukkelijke ontkenning dat een God of in 't algemeen een andere wil dan de menschelijke, in het wereldgebeuren kan ingrijpen, heeft het de sympathie van vele intellectueelen uit de beschaafde landen verworven."

* * *

Kenmerkend voor het geestelijk leven van allen, die met de „zedewet, welke op Goddelijke openbaring gegrond is", hebben gebroken, is natuurlijk de beschouwing over de zonde. In Sovjet-Rusland, vertellen ons de Webbs, zal men een zondebesef, zooals een Christen dat bezit, tevergeefs zoeken. „Een erfzondebewustzijn is daar bijkans geheel afwezig". Dientengevolge heeft ook, betoogen zij verder, de opvatting der persoonlijke verantwoordelijkheid een principieele wijziging ondergaan. Het karakter der communistische ethiek oefende daarop h.i. grooten invloed uit.

Om dit duidelijk te maken construeeren de genoemde Engelsche schrijvers een wonderlijke tegenstelling tusschen de Christelijke levensleer en het bolsjewisme. De Christelijke zedewet zou ons voornamelijk slechts verbieden om te doen wat verkeerd is, die der Sovjet-unie zou bijna geheel bestaan uit geboden om te doen wat goed is: „De vorm der moraal is niet langer hoofdzakelijk negatief, maar positief". Een belangrijke periode in de evolutie der menschheid zou daarmede een aanvang genomen hebben.

De wijze waarop hier over de antithese van Christendom en bolsjewisme wordt gesproken, verraadt wel een groot gemis aan kennis van Gods Woord en van de Christelijke religie; zij demonstreert tevens een aanzienlijk tekort aan critische bezinning bij de bestudeering van het Russische communisme. Een carricatuur van de Christelijke ethiek moet hier een pleidooi voor een z.g. zedelijke autonomie steunen. De tegenstelling van „verbod der zonde" en „gebod tot het goede", van „negatieve" en „positieve" moraal, is in wezen valsch. Welk een schoone verklaring geeft de Heidelbergsche Catechismus ons van de Wet Gods; zij laat ons den rijken „positieven" inhoud daarvan duidelijk zien. Wie denkt niet tevens aan het antwoord, dat Jezus aan den schriftgeleerde gaf, die Hem naar de geboden Zijns Vaders vroeg?: „Gij zult liefhebben den Heere uwen God, uit geheel uw hart, en uit geheel uwe ziel en uit geheel uw verstand en uit geheel uwe kracht. Dit is het eerste gebod. En het tweede, hieraan gelijk, is dit: Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelven". Dat is de hoofdsom der wet. En toch wagen de Webbs het, om hier van een „negatieve moraal" te spreken. Zij verraden daarmede hun groote onkunde, maar ook hun sterken afkeer van de Christelijke religie.

Deze aanval tegen de Bijbelsche ethiek, wil den mensch „bevrijden" van zijn zondebewustzijn. Pas wanneer dat niet meer aanwezig is, zoo wordt geredeneerd, kan de mensch de „in hem wonende kracht" ontplooien, welke hem in staat zal stellen de „hoogste waarden" te bereiken. De mensch, die in het sociale collectief verdwijnt, ontvangt de boodschap, dat hij toch de sterkere is, de drager van een hoogere wet, waardoor hij in deze wereld scheppend werkzaam kan zijn. De „neerdrukkende macht" van de „verbodsethiek", die in hen „het zondebesef wekte", maakt nu plaats voor het „heerlijke bewustzijn", dat hij uit zichzelf zijn leven tot het „hoogste niveau" vermag te verheffen. Dat alles zou simpel te danken zijn aan die „andere doelstelling" der moraal, welke den mensch positief de goede wegen wil aanwijzen. Het ligt voortaan geheel aan hemzelf of hij van de juiste voorlichting gebruik wil maken.

Welk een naieve, maar ook welk een in den grond der zaak, wreede redeneering. In de ondiepe, gevaarlijke wateren van deze leer, moet de mensch wel schipbreuk lijden.

* * *

Hoe gemakkelijk de taak om deugdelijke paden te vinden schijnbaar was, haar uitvoering bleek buitengewoon moeilijk.

De op het oog zoo eenvoudige regel, die datgene goed noemde, hetwelk de klasselooze samenleving hielp bouwen, en slecht wat haar groei belemmerde, bracht geen bevredigende oplossing. Nog altijd, schrijven de Webbs namelijk, is het experimenteele(!) stadium in de vorming der nieuwe moraal niet voorbij. Verontschuldigend voegen zij er aan toe, dat het tot nu toe aan tijd ontbrak om haar principia definitief te formuleeren, daar het sociale werk aller aandacht vroeg. Is er vreeselijker beschuldiging aan het adres der Sovjets denkbaar? Niettemin heeft het echtpaar Webb toch den moed om met zijn onverantwoordelijke pogingen tot afbraak der Christelijke zedeleer voort te gaan.

De beschrijving, welke die vrienden der Sovjetunie van den tegenwoordigen inhoud der „nieuwe moraal" geven, is wel geschikt om deze voor goed af te wijzen. Betere critiek dan de verdediging, welke zij geven, is moeilijk denkbaar. In de eerste plaats doet het al heel vreemd aan te vernemen, dat die z.g. „positieve" zedeleer, een tweetal „negatieve karaktertrekken" bezit, n.l. de ontkenning van de zondige natuur des menschen, en de verwerping van de gedachte, dat er een absolute moraal zou bestaan, „iets dat in de reeks der waarden absoluut, fundamenteel, universeel of algemeen-geldend zou zijn."

„De moraal", zoo heet het, „hangt af van den toestand, waarin de wereld zich op een bepaald oogenblik bevindt, zij is" — kan het grover uitgedrukt worden? — „in werkelijkheid een kwestie van lengte- en breedte-graad".

Wat moet er van den mensch terechtkomen, die zich overgeeft aan een leiding, zooals hem hier geboden wordt? Met groote vrijmoedigheid werpen zijn nieuwe gidsen de kostelijkste goederen weg, als waren het overbodige prullaria: alle wetenschappelijke en zedelijke ernst is bij deze lieden zoek. De levens, welke zich aan hen toevertrouwen, worden straks de prooi van een verschrikkelijke anarchie of van de meest harde dictatuur. Een samenleving, welke de norm veroordeelt en de wet van haar waarde berooft, smeekt weldra om de toepassing van het wreedste geweld. De prac-

---

1) Sidney and Beatrice Webb: „Soviet-Communism". Zie o.m. „Horizon", Juni 1936 en „De Reformatie" van 29 Mei 1936.

De geciteerde gedeelten zijn genomen uit dl II pg. 1004 e.v., 1044 e.v. en 1134 e.v. (Spatiëering van ons.)

---

vinghe aen het Praesbyterium van Arnhem, om voor hem te intercederen by het Ed. Hoff, dat hy te syne behoorlicke onderholt mochte coemen.

6. Also Deputatus Classis Arnhemiensis in syn instructie hadde om te vernhemen ho die zaeck mit Peregrino de Hierde (pastoor te Vaassen) sich hebben mochte, ende bevonden sijnde, dat hy noch is ende bliefft die ghene des vooren, oordelt den Classis, dat dese zaeck nochmaels ad Synodum worde gerefereert.

7. Is oock raetsaem gevonden, dat die acta Nat. Synodi ungulis vicibus leganti sit classicis contentibus.

8. Nadien den Classi ter handen gestelt worde een missive van den E. Magistraett der Stadt Harderwyck, waerin van den Classe versocht worde, dat het haer E. wilde gelieven op plaets hares E. kerckendienaers Ellardi Maenii een persoon te deputeeren (indien nodich) het vertlegher syner Ex.tie mocht volgen uit reden, dat die L. Godt D. Wirtzfeldium tot Hem uit desen leven geropen heeft, ende haer E., also Ellardi dienst niet en soude comen derven als nu alleen synde; So is het, dat den Classis alles rijppelick overwoghen hebbende, den E. Magist. van Harderw. in haer E. versoeck heeft gewilvaert, op dese conditie, dat indien die kercke van Harderw. daerentusschen niet versien en wort mit eene andere dienaer, dat alsdan Ellardus sal verschoont worden, anders niet. Daerom dan op dieselvighe conditie D. Wimarus Stypelius mit gemeene cuerstemmen eligeert is ende hy oock sulckx in de vrese des Heeren heeft aengenomen; wel verstaende op die conditie als het Ellardus Maenius heeft aengenomen volgens den 13 artikel Classis Neoclesiana (Nijkerk).

9. Also daer questie viel van den 4 artikel des Nat. Synodi over die forme der beroepinghe der dienaeren, als namelick off die kercke gehouden sij voor ende aleer sy beroepinghe op een dienaer des G. Woorts doe, den E. Magistraedt daer over te begroeten; dan om te achtervolghen die trappen Nationalis Synodi, dat namelick by de kercke staedt, die beroepinghe, examinatie, ende dan te doen die Overheyt die presentatie, om die approbatie te becoemen, oordelt den Classis dat men blieve bij den Nat.-Synodi.

10. Vint die Classis raetsaem, dat die dienaren des Woorts, diegene (nl. van de gemeenteleden) die onghehoudt synde, haer tot die Tafel des Heeren willen begeven, sullen vermanen, dat sij wel toesien, datse haer aen niemant verhouwelicken buyten die Gemeynte, ten sij dan aen sodanighe die de Religie toestemmende, ende van eenen vrommen politischen wandel sy; ende dat het wel raetsaem ware, dat sy eer het houwelick gesloten worde, sulckx souden communiceren den Dienaer des Woorts ofte Ouderling der Gemeynte.

11. Also men vint, dat veele ouders niet en houden hare beloften gedaen by den Doop van het optrecken harer kynderen, wort sulckx ad Synodum gerefereert om (so nodich) sulckx ad Synodum Nat. te brenghen.

12 Alsoo bevonden wort, dat voor eenighe tijden van het E. Hoff een Placcaet is uitgeghaen waer door inhibeert wort, dat hem niemant vervordere onder die predicatie op die kerckhoven, ende omtrent die selvighe te gaen, te staen, ende eenich ander tumultum te conciteren; oock geen gansen te trecken, noch schuttebieren te drincken, ende bevonden, dat darin noch groot gebreck bevonden wort, is raetsaem gevonden, dat sulckes den Synodo worde verwittighet, op dat het Placcaet mochte ter executie gestelt worden.

13. Hebben D. Reynerus Wincopius en D. J. Heesius die predicatien gedaen, ende dat den broederen daer in te verbeteren dochte is hen luyden aengedient.

14. Syn mit gemeijner stemmen te reyssen op den Synodum van Hard. vercoren tot die kercke van Hard. Ell. Maenius ende een ouderling; ende D. J. Heesius dienaer int Oudebroeck, ende een ouderling uit die kercke van der Elburch.

15. Is op plaets D. J. Zwitterii in Deputatum Classis deputeert worden D. Winandus Johannis, ende blieft noch voor dit jaer Ell. Maenius.

16. Ad Classem Arnhemiensem is te gaen gedeputeert D. J. Vosskuyl.

17. Die plaets des toecoemstighen classis is genomineert Heerde, ende sal minister loci die concion doen textu electitio.

18. Deputatus cl. Arnhemiensis bedanckt synde van syn E. bywoeninghe ende goede advys, ende censura morum gehouden, syn de broederen in vreden ende eenicheyt gescheyden, nadien die L. Godt voor syn genade bedanckt was dese vergaderinghe bewesen.

WINANDUS JOHANNIS, Praeses.
PETRUS KINSIUS, Assessor.
ELLARDUS MAENIUS, Scriba.